

DISSERTATIO ACADEMICA
DE
MORALITATE
LUDORUM ALEÆ,

Cujus Partem Priorem

Ex Cons. Ampliss. Facult. Philosoph.

In Regia Academia Aboensi

Præside

MAG. JOHANNÉ BILMARK,

Histor. et Phil. Pract. Professore Ordin.

Publico examini subjicit

SVENO BREDING,

Westrogothus,

In Auditorio Majori Die XXVII Februarii

Anni MDCCLXXXII.

ABOÆ

Impressa apud Viduam Reg. Acad. Typ. J. C. FRENCKEL.

PRÆFATIO.

Ingeniorum humanorum quanta sit diversitas, vix aliunde magis constat, quam ex dispari, quo tempus collocare soleant, modo. Docet enim experientia, nonnullos suis negotiis ita intentos esse, quasi non dierum solum, sed singulorum quoque minorum ratio ipsis actutum esset reddenda; aliis contra de eo sollicitis, ut horas commode fallant, ac continuis voluptatibus corpus animumque pascant. Enimvero tam illi, qui nullas, quam hi, qui perpetuas sibi sumunt ferias, a justo rationis ac virtutis tramite deflectunt. Sicuti enim continuo sive motu sive situ firmissima etiam corpora vel atteruntur vel corrumpuntur, ita quoque experimur; animi nostri alacritatem & corporis vires nimio vel labore vel otio quasi exhauriri, ut rebus gerendis parum idonei reddamur; id quod tanto minus mirandum, cum res etiam inanimata nobis intervire recitent, nisi quaedam laboris vacationem obtineant. Novimus enim, agros, quantacunque polleant fertilitate, frugibus tamen continuo ferendis evadere impares; nisi alternis ferme annis requiem quandam illis concedamus, ut interea colligant succum, ad augendam insequentis messis ubertatem plane necessarium. Eundem in modum nobis etiam convenit, post assiduos labores spiritum ac vires colligere, & negotia nostra, dum molestia eorum sensus

sensus ingruerit, liberali quodam otio dispungere. Ple-
risque autem hominibus satis non est, illa frui hilarita-
te, quæ ex successu laborum rite exantlatorum provenit,
et simplici requie, quam unicuique paravit natura; sed
uti ingeniosa est mortalium sollertia, ita varios invenit
modos, agmina curarum dissipandi, ut continua hilaria
illam explerent vacuitatem, quam in vitæ suæ curriculo
illi præsertim experiuntur, quibus inde a teneris impen-
se favit fortuna. Inter alia igitur instituta, quæ luxus atque
vanitas hominum induxerunt, sunt multiplices ludi, qui-
bus in genere solet indigitari quodvis ludicrum, ad ani-
mi & corporis recreationem excogitatum; in specie au-
tem ad illos pertinent certamina voluntaria, quibus ad-
iuncta est conventio, qua certantes paciscuntur, ut leges
ab ipsis præscriptæ observentur, & victori certa pecuniæ
aut bonorum summa in præmium cedat.

§. I.

In ipso dissertationis nostræ limine observamus,
quod tria ludorum genera distingvere soleant Philoso-
phi: nonnullorum enim successus a certantium vel inge-
nio & sagacitate, vel viribus & agilitate dependere cre-
ditur; aliorum vero exitum nuda fors ita regit, ut hu-
mana ad illum nihil conferat industria; in cæteris deni-
que obtinet connubium casus & ingenii aut cujusdam
veluti gustus, in quibus proinde regulæ combinationis
plurimum valent. Ad primam classem referuntur solu-
tiones anigmatum, in quibus certatur, an quis obscu-
rius rem proponere possit, an cæteri argutius solvere,
qualia liberalium ingeniorum certamina, antiquissimis
populis in præcipuis fuisse deliciis, Historia tam Sacra,
quam Profana evineit. Huc etiam pertinent exercitia

veterum Heroica, &, qui ab Auctoribus passim celebrantur, Ludi Circenses, Scenici, Palatini, Apollinares, nec non certamina Equestria vulgo Torneamenta dicta. Enimvero si horum ludorum rationem propius consideremus, constabit, quod casus etiam hic in aliquam felicitis eventus partem venire soleat. Sicuti enim circumstantiæ, uni magis, quam alteri forte obviæ, illius imaginationem atque ingenium magis, quam hujus mentem excitant ad inveniendam ænigmatis propositi solutionem; ita in cæteris exercitiis, vel præsens animi & corporis constitutio, vel peculiaris quidam motus, cujus utriusque ratio vix alibi, quam in casu quodam non præviso est quærenda, jam certantis spem erigit, jam rursus facit, ut ipse præter opinionem de gradu deiciatur. Immo ipsa casuum, qui inter ludendum interveniunt, varietas facit, ut ludi nos delectent. Quare ludos omnes haud incommode distinguendos esse censemus, in eos, quos nuda fors regat, quales sunt certi tesserarum jactus, alique his similes ludi, vel in eos, qui ex alea atque ingenio quasi mixti sunt, quorsum spectant certi chartarum lutoriarum & tesserarum lusus, in quibus, si fors præcipuam faciat paginam, *ludi aleæ*, Gallis *Jeux de hazard*, nuncupantur, uti Quinze, Pharao, multique alii. Ludi autem instituuntur vel ex publicâ auctoritate & ad commodum majoris momenti promovendum, cui rei inserviunt Lotaria, vel ex nudo privatorum consensu. Differunt hi præterea ratione finis, nonnulli enim instituuntur spe præmii aut lucri, alii vero solius delectationis vel exercitii causa habentur. Quid de horum moralitate, si instituantur, nobis ad seria obeunda negotia parum idoneis, nec nimis frequenter repetantur, censendum sit, vel ex iis, quæ in præfatione dicta sunt adfatim intelligi potest. In censuram a nobis jam veniunt lusus aleatorii,

rii, quos privati excercent, & quibus magna pecuniarum
summa non raro dissipantur.

§. II.

Quum ea sit indolis mortalium affectio, ut postquam
ea comparaverint, quae vitae necessitatibus aliquamdiu
sufficiant, de consueto paulisper remittant labore, &
temporis partem a curis vacuam plerique, quibus animus
non prorsus morosus contigerit, otio tribuant; evidens
est, quod origo ludorum, generaliter spectatorum, ipsa
ferme mundi incunabula attingat. Sed simplices hos
ludendi modos, qualescunque demum illi fuerint, lon-
gissimo post tempore excepit inventio tesserarum ludi,
cujus originem & occasionem exhibet Herodotus. (a). Refert
enim Lydos, cum gravissima annonae caritate diu pre-
merentur, ad fugandam calamitatis suae memoriam, &
minuendum doloris, quo angebantur, sensum, si non
in totum, attamen in tantum, excogitasse varia ludorum
genera, alex scilicet tesserarumque lusum, & quos non al-
ios, tali modo animam reddidisse corpus famis nescium,
reflexiones suas ludis dicendo, tempusque pederentim
terendo. Quam autem fidem ista mereatur narratio,
quum surdas venter latrans habeat aures, aliis dispicien-
dum relinquimus. Mittimus etiam aliarum nationum
consuetudines, & obiter solummodo observamus, quod
talorum & latruncolorum ludi, inde ab antiquissimis re-
tro temporibus, a Scandiae populis fuerint usitati, cujus
unicum adferemus exemplum. Postquam Svethiae Rex
RAGNARUS LODBROK, in potestatem Angliae Regis
ELLÆ, cujus imperii littora vastaverat, pervenisset,

(a) vide Hist. Libr. I. p. m. 18.

nec ab illo hic impetrare posset, ut nomen aut conditionem suam detegeret, in foveam serpentibus plenam fuit coniectus, ubi etiam miserrimum in modum periit. Cum autem ELLA paullo post rescivisset, quis ferox ille Princeps esset, quem nefariæ tradidisset morti, declinaturus gravissimam, quæ ab aquilone sibi immineret tempestatem, confestim misit ministros in Scandiam, qui exulceratos Ragnari filiorum animos, si fieri posset, placerent. Hi in regiam admissi invenerunt Principes SIGURDUM, ORMÖGA dictum, & HWITSERKERUM latrunculis ludentes, (*Sittands vid knef. tasse*), & quum indignam patris mortem singuli fratres frementes inaudivissent, Hwitserkerus captivum quendam latrunculum manu tenens, mox tanta cum violentia compressit, ut sanguis ex unoquoque erumperet digito (b). Sed his præmissis, intra definitas instituti oleas nos post hæc continebimus.

§. III.

Hilariorum præsci & nostri ævi disparem omnino esse rationem, nisi in Historia hospitem, fugere potest neminem. Ut enim alia diversitatis momenta silentio prætereamus, illa a serenitate prorogata, nostra autem pleaque a continua fere varietate commendantur. Prædium enim in ædibus præsertim elegantioribus vix est finitum, vix etiam sapidæ ac succulentæ dapes nec non falerna vina vitalem corporum calorem auxerunt, & humanitatem animis ita instillarunt, ut singuli convivæ in ingenuam propendeant familiaritatem, quum, remotis

(b) vid. *Hist. Ragnari Lodbrock a Cel. Bjornero edit.*
 p. 33 & 54.

majoribus mensis, minores apponuntur, quibus singulis duo plerumque impositi sunt libri solutis foliis, & forma quidem minima, sed ad quorum adsp̄ctum exporrecti convivarum vultus rugas mox contrahunt: joci & festiva acroamata sensim cessant, adeo ut simplex spectator, qui aleæ chartarum lusoriarum nunquam interfuit, ne divinando quidem adsequi possit, quis ille sit genius, qui tantam brevi adeo temporis intervalo induxerit rerum mutationem. Loca singulis aleatoribus sorte adsignantur; quo facto, lusus incipit. Nec mora, ingenii nervi intenduntur, regulæ probabilitatis ac combinationis in subsidium adhibentur, ut quomodo rite ludendum sit innotescat. Interea obmutescunt lusores, in suas & a colludentibus projectas chartas intenti; prope gnari, quod minima inanimadvertentia magni constet, præsertim si de magnis pecuniarum summis, qualis eorum mos est, qui cæteris haberi volunt præstantiores, ludatur. Quo circa quæri potest; cur convivæ innocuam hilaritatem sponte deserant, & aleæ, in lusorum ruinam sæpius vergenti, sese præter necessitatem committant? Tanta videtur humani ingenii levitas, ut nullam, nisi in continua rerum varietate inveniat delectationem, quare quum vix frequentius, quam in aleæ vicibus, ista cernatur varietas, ludos multi ita depereunt, ut his seriâ quævis posthabeant. Dicant autem hoc oestro perciti, an talis vitæ ratio præceptis rationis ac sanæ Ethicæ, quæ docent, animi æquabilitatem ad conservandam tam mentis alacritatem, quam prorogandam corporis sanitatem, in quovis vitæ genere esse quarendam, conveniat?

§. IV.

De moralitate tamen ludorum aleæ diversimode ratione

ratiocinantur Eruditi; aliis eos quidem, sed observatis circumstantiarum momentis, probantibus, aliis autem eisdem e circo proborum hominum proscribentibus. Illi nihil iniqui ludos istos continere, vel exinde concludunt, tum quod mutuo consensu in aleam ludorum descendatur, tum quod singuli rem suam aequali exponant periculo, & versentur circa res proprias, de quibus utique disponere penes nos sit (a). Et quum quilibet qui liberam rerum suarum habet administrationem, donare possit, quare ei donatio sub conditione, sive eadem sit fortuita, sive ex industria dependeat, esset interdicta? Enimvero, si allatae hae rationes simpliciter valerent, ex eisdem concludere liceret, res in & per se ineptissimas, ex gr. prodigalitem aequitatis speciem tueri quandoque posse; quod tamen absolum. Non equidem ignoro, quod Eruditi pomœria domini adeo laxa constituant, ut quilibet dominus rebus suis non uti modo, sed abuti possit; quod physice, quin & civiliter verum subinde esse licet non negem, eam tamen opinionem moraliter sibi constare, pernego. Omnis enim abusus illos transgreditur limites, intra quos sana nos subsistere jubet ratio; quare etiam quilibet abusus, vel citius vel serius in nostram vergit infelicitatem, ac proinde Juri Naturali est contrarius. Ergo ad officiorum tenorem sese non componit lusor, dum pecuniarum summam, quam ipsi administrandam concessit Supremus Monarcha, certo periculo ex sola sæpe animi levitate exponit. Quod ut plenius constet, calculos sequentem in modum subducere liceat: Pecuniæ summa, quam alexæ destinat lusor, aut illa est ipsi necessaria, aut non

necessa-

(a) vid. PUFENDORFII jus Nat. & Gent. Libr. V, cap. 9 §. 5.

necessaria; si illud, non modo inique, sed stolide etiam agit, quod rem illam aleæ committat, qua forte amissa, in intricatissimum quarumvis molestiarum labyrinthum incidit: sin vero hoc, humanitas jubet, ut opes istæ utili quadam & honesta ratione collocentur, adeo ut vel patria vel fortuna offensi solatium quoddam inde percipiant. Et quæ, quæso, major animi oblectatio, aut illa, mitigasse sortem hominis, meliori omnino fato digni, aut perdidisse colluctorem, sua potius imprudentia, quam ullo scelere infelicem? Quibus denique addo, quod exigua sit discrepantia eorum, qui ludos aleæ sive approbent, sive improbent, ut verbis potius, quam re ipsa dissentire videantur. Illi enim ludos quidem admittunt, sed tot regulis adstrictos, ut si quisque aleator easdem exacte observandas sibi proponeret, spondere ausim, vix quempiam vel chartas vel tesseras tractaturum. Postulant enim, ludendum esse solum delectationis causâ, ex libero consensu, sine omni fraude atque impostura quæ animo fingi possit, & denique, ut ludus fiat sine intentione ditescendi, siquidem nemo cum alterius damno suas augere debeat opes.

§. V.

Contendunt adhuc nonnulli, ludos chartarum & tesserarum, licet non laudandos, attamen vel ex eo capite non prorsus vituperandos, quod illi quasi expleant vacuitatem, quam multi cæteroquin in sua experirentur vita. Scilicet plures in unum convenerunt; conventus hujus causâ forte cessavit, nec tamen plerisque est animus, suos repetendi lares, nec ratio diutius commorandi. Quo in casu multi, præsertim qui ab ineunte ætate laboribus non sunt adsueti, et sibi oneri & aliis

B

tædio

radio essent, nisi chartis & tesseris ludere didicissent. An vero horum levitati propterea est consulendum? An fas & æquum, vitium ignorantiaë aliis cumulare vitiis? Vel an eum, qui unum propter vitium in promeritam incurrit censuram, numerus vitiorum a culpa liberet? Aut quo fundamento illa nititur Philosophia Moralis, quæ docet, hominem esse arbitrum sui temporis, quo tam uti, quam abuti possit? Certe, quum temporis collocati ratio sit aliquando reddenda Ei, qui nos in hoc orbe administratos suorum donorum contiauit, idem ineptis ac rebus ludicris nequaquam erit impendendum. Quale, quæso iudicium esset ferendum de caterva hominum, qui licet scirent se fragili impositos navigio, ad oppositum deferri iussus, ut ibidem de eorum vita ac singulis factis, exactissima habeatur quæstio, brevis tamen transitus molestias ludis chartarum & tesserarum fallere studerent? Profecto dum cordatus Philosophus merito condemnaret talem socordiam, eosque vix sui compotes esse crederet, alius vicissim ex Democriti vel Epicureorum schola prodiens, firmiter adseveraret, Philosophum ineptire, & eos, quos taxet, laudem mereri, quum quilibet, qui supra vulgus sapit, illas continuo supprimat cogitationes & instantis fati horrores, qui constantem animi alacritatem sufflaminare queant. Et certe Canonicum hoc foret argumentum, si quis modo ostendere valeret, hominem nullius subesse imperio, nec cuiquam adstringi ad dictorum & factorum suorum rationem reddendam. Qui vero hæc ostendere tentaret, absurditatum labyrintho ita sese implicaret, ut nullum inde egressum inveniret. Denique dum illa in conventibus vacuitas, quæ multi prope modum conficiuntur, est explenda, quam scite ne hæc tollitur, multum ratiocinando de hac vel illa projecta charta? Quæ, quæso, vitæ emendatio, aut quæ in nego-

negotiis, quæ nobis incumbunt, expediendis facilitas ex tali colloquio est expectanda?

§. VI.

Sed ne causa sua cecidisse ille videantur, qui memoratos ludos non prorsus improbant, alio adhuc rationum furo eosdem incrustare solent; contendentes, ludis istis, nunc frequentioribus factis, humanam indolem in meliorem fuisse mutatam, & superiorum temporum ferocitati placidiores successisse mores. Quis enim, ita arguantur, ignorat, vel quod majores nostri suas comellationes & symposia non in longam solum noctem, sed in plures interdum dies protraxerint, vel quod in eorum conventibus, quum nihil haberent, quo tempus fallere possent, fama absentium interea, dum a scyphis vacarent Herculeis, variis exposita fuerit calumniis. Contra ea cum nostri ævi prandia etiam lautissima intra paucas horas communiter absolvantur, & quum reliquum tempus, ludis pagellarum vel tesserarum impendatur, convitiis omnis interclusus videtur locus. Fatemur, Majores in suis conviviiis mero ac dapibus, ultra quam debuissent, non raro indulisse, qui tamen hoc vitium ludis aleæ, nostro ævo familiaribus, non auxerunt. Sed molliter Majorum nostrorum ossa quiescere sinamus, & hodiernam convivandi rationem contemplemur; quo facto, mox inveniemus, quod quanto magis prandia nostra a Veterum simplicitate recedant, & quanto frequentius ac majori sumtu, ut nostro convenienti palato, parentur, tanto minus sanitati conservandæ inserviant; id quod non in theoria solum, sed ipsa etiam re verum esse, valetudinarium, quo degimus, seculum satis ostendit. Insuper Satira nostro tempore nihil

de suo remittit rigore, quin potius plures nunc, quam olim inveniuntur Momi, qui non privatim modo, quod veteribus objicitur, aliorum facta ad censuram revocant, sed qui in publicis etiam foliis tam inepta & iniqua aliorum facta, quam minus apposite dicta atro notant carbone. Porro qui a nobis in presenti dissentiant argumento, in robur suæ opinionis illum, tacite saltem, insinuare volunt canonem: quod ex duobus malis minus sit eligendum, & quum ludi nominati impediant aliorum obtreccionem, eosdem tolerandos esse censent. Sed neque hoc ariete nostra convellitur sententia; quum enim allatus canon de malis Physicis non nisi in casu necessitatis, et de moralibus nunquam valeat, & tam ingluvies, quam famæ aliorum obtreccatio, quin & omnes ludi aleatorii, quibus ut mox ostendemus, non privati tantum homines, sed integræ non raro familiæ in ultimum amittendorum honorum discrimen vocantur, officiis nostris repugnent, ineptus est dissentientium in sua causâ concludendi modus.

§. VII

Si itaque causam ludorum aleæ penitus consideremus, satisprehendimus, eandem non esse quarendam vel in liberali quodam oblectamento, vel in antidoto contra ingravescentem intemperantiam & aliorum obtreccionem, sed quod ex avaritia suos repetat natales. Cupiditas augendi suas opes & suas infimul commoditates, quæ non minimam felicitatis civilis partem constituunt, singulis hominibus est connata; sed media ad hanc votorum metam perveniendi pro ingeniorum diversitate variant. Vix autem datur expeditior quædam ratio, magnas opes breve intra tempus & citra operosam

fam curam obtinendi, quam per ludos alexæ, dum secunda conatibus adspirat fortuna, & quare quis, alexa nondum jacta, ipsam sibi malevolam ominaretur? En! quo modo avaritia spe insignis lucri plures lufores ita fascinat, ut bona sua alexæ temerarie committant. Quod quam sit veritati consentaneum, vel suo nos exemplo docent infantés molliter educati, & quibus ludos chartarum inde a teneris permiserunt parentes; illi enim, si sine ullo proposito ludant lucro, tumultuaria prorsus ratione suas tractant chartas, sed quæ confestim mutatur scena, & tacite magis atque ad artis regulas instituitur ludus, si vel numerus acuum (knappnäblar) vel alia dexteritatis insignia victorem maneat. Eadem prorsus inter maturioris ætatis homines est ludorum ratio, quo majores enim pecuniarum summæ exponuntur alexæ, eo magis intenditur attentio & excitatur acquirendi studium. Præterea sicut lufor, qui a fortuna destitutus notabilem fecit jacturam, sua sorte non est contentus, ita is, saltem intra se, ovat, qui crumenam numis distentam domum reportat. Unde satis liquet, ludorum alexæ quasi animam esse avaritiam, quam plura vitiorum genera, ceu totidem pedisequæ, comitantur.

§. VIII.

Continuemus adhuc, quoniam incepimus, animadversionum nostrarum in ludos alexæ seriem, & symptomatica horum moralia ad veritatis lampada contemplemur; quo facto constabit, ipsos invidiæ atque internecinis subinde odiis materiam & occasionem præbere. Opes enim suas, ut felicitatis adminicula, nemo non amat; quare sine atræ bilis commotione vix intuetur illum, cui ultra spem inter ludendum ita favit fortuna, ut col-

luforum bona obtinuerit. Quid? Quod, quo maiorem
ceteri faciant jacturam, eo acerbius in felicem exaspe-
rentur colluforem, adeo ut in desperationem fæpe con-
verfi non dubitaverint ei, domum reverfuro, infidias
fruere, & amiffa violento modo eripere; qui proinde
felicem feffe cenfuit, fi ex ultimo hujus fcenæ actu vitam,
ceteris direptis, fervare potuerit incolumem. Sed ini-
quiffimum hoc effe factum, dicet forte quispiam: fateor
omnino ita effe; fi autem merito damnemus effectum,
vindictæ acerrimæ cupiditatem, cur non improbamus
ejus cauffam & occasionem, ludos. Efto autem, mora-
tiores effe collufores, quam ut tantum concipiant odium,
nihilò tamen minus lufori vel femper vel ut plurimum
felici finiftra ifta adhæret fufpicio, quod ea, qua dece-
at, integritate non ludat. Quid autem quæfo communi-
ter facere folent infelices lufores, fed quos vel ambitio
vel fpecs lucri exagitat, dum fufpiciantur, ceteros non fuæ
peritiæ, fed dolis, quos expifcari nequeant, feliciorẽ
fuam debere fortem? Dilcere folent a veterano aleatore
ftratagemata quædam luforia, quæ quidem in necessari-
am fui confervationem primum adhibent, fed quæ in
confuetudinem ita fenfim abeunt, ut ingenuitatis,
in fuis negotiis obfervandæ, ipfos tan-
dem capiat oblivio.

